استقلال خپلواکی

www.esteqlaal.net

داکتر عبدالرحمن زمانی دوشنبهٔ ۲۴ جنوری ۲۰۲۲

نادرشاه د انگریزی استعمار په وړاندې د ستر مبارز باچا خان په خاطراتو کې

د هندوستان د خپلواکۍ دسوله ایزی مبارزې د نامتو اتل ، د سرحد د گاندهي، باچاخان د مبارزو تاریخچه اوږده او لر او بر پښتانه پرې خبر دي . زه پرته له دې چې د عدم تشدد د پالیسی د لارې د دغه مشر او لارښود په هکله، چې د ژوند تقریباً دریمه برخه یې د انگریزی استعمار په زندانونو کې تیره کړې ده، پدې اونی کې د لیکوالانو خپاره شوي مطالب بیا تکرار کړم، د هغه په خپل قلم لیکل شوي خاطراتو «زما ژوند او جدو جهد» ته مراجعه کوم او هغو محترمو لوستونکو ته چې دا کتاب یې لوستلي نه وی، هغه لنده برخه را اخلم چې د افغانستان په ارتباط د انگریزی استعمار د دسیسو، غازی امان الله خان او د کابل واکمنی ته تر رسیدو دمخه د جنرال محمد نادرخان سره د کتلو او وعده خلافیوپه هکله ده .

اروابناد خان عبدالغفار خان لیکی چې :

«څه وخت چې افغانستان کې شورش شروع شو. دا انقلاب نه و. شورش و امان الله خان قندهار ته لاړو. په کابل بچه سقاو قبضه وکړه انګرېزي اخباراتو د افغانستان برخلاف کیسې.طعني او خوشحالی شروع کړې، نو زه پوه-شوم چې پیرنګیان چې په افغانستان کې د پښتنو ترقی ته کتی نه شي نو مونږ به ترې دلته په سرحد کې څه ترقي وکړی شو؟ او فوراً مې دا اراده وکړه چې په دې را ز پښتانه پوهول په کار دي. او دوره مې شروع کړه کلي په کلي.ښار په ښار او علاقه په علاقه وګرزیدم، جلسې مې وکړې، د خدای په فضل تول پښتون یکدم د خوبه را بیدار شو پوه-شو او د خپل قوم تباهي او بربادي یې محسوسه کړه او د افغانستان د خدمت دپاره یې ملا وتړله» . (عبدالغفار خان، زما ژوند او جدو جهد، ۳۳۹-۳۴۰ مخونه).

باچا خان د غازی امان الله خان د استعفا، کندهار ته تګ اوبیا د سردار عنایت الله خان د ورتګ او د غازی امان الله خان د حکومت د بیا اعلانولو نه وروسته د لرو پښتنو د ملاتړ او احساساتو د وبنیدو په هکله لیکي چې:

«زمونږ انجمن هم هرقسم مالي او جاني خدمت ته تیار شو، د افغانستان د پښتنو بربادي او غم د سرحد پښتنو خپل غم او خپله بربادي ګڼله، ځکه چې مونږ یو ورونه او یو قوم یو.او د سرحد په پښتنو کې د افغانستان د ورونو د امداد او همدردۍ یوه داسې جذبه پیدا شوه چې زه د هغې بیان کولی نه شم که امیرو که غریب و ،که تعلیمیافته و اوکه بې علمه ښځې وې او که نروو د افغانستان په مصیبت زهیر وو. او د امان الله خان دوباره حکومت قایمولو دپاره هر خدمت ته تیار وو او خلکو به دعاګانې کولې چې ای الله ته زمونږ غمخور بادشاه امان الله خان ته کامیابي ورکړې. په پښتنو کې ډېر بادشاهان تېر شوي دي، لیکن د پښتنو ښځو، نرو چې څومره مینه او محبت د امان الله خان سره و، هغه بل بادشاه سره نه و، امان الله خان به وی چې زه د پښتنو انقلابي بادشاه یم. او د هغه دا خبره بالکل رښتیا وه چې هغه په پښتنو کې یو عجیبه انقلاب پیدا کړو، او زه چې نن پښتنو ته ګورم نو حیرانیږم چې په پښتنو کې دا دومره زر دا تبدیلي د قومولۍ او وروروولۍ احساس پیدا شو او سیاسي شعور په کې راغی. انقلاب یو سېلاب وي، چې راشي نو اوده خلک یوسې اووېښ ترې فایدې اوچتې کړي. د افغانستان انقلاب کې افغانستان پښتانه لاهو شول، مونږ کوزو پښتنو ترې فایدې اوچتې کړې، ولې چې مونږه ویښ او بیدار وو». (زما ژوند او جدو جهد، ۳۴۱ مخ).

باچا خان پدې ترڅ کې د سرحد د پښتنو او نورو سیمو دمشرانو د هلو ځلو په هکله زیاتوي چې:

« د کوزو پښتنو زړه چېرته په تشو دعاګانو او جلسو باندې قرارېده هغوی د افغانستان په دې غم او مصیبت کې عملي شرکت غوښتو او ددې خبرې خواهش یې لرلو چې افغانستان ته لاړ شو او خپلو وروڼو سره په دې غم کې شریک شو. او د خپلو زخمیانو وروڼو دارو درمل وکړو او د هغوی پس ماندګانو سره امداد وکړو، چې څوک مړه دي او بچې او ښځې یې پاتې شوي دي، د دې دپاره مو یوه کمېټې جوړه کړه چې د هغې نوم دافغان هلال احمر» و. او د دې کمېټۍ کار د افغانستان د پښتنو طبي او مالي خدمت و، کلي په کلي علاقه په علاقه خلکو د دې کمېټۍ دپاره د چندې جمع کولو انتظام وکړو او په یو لږ وخت کې یو طبي وفد تیار شو چې هغه زما د مشر ورور ډاکټر خانصاحب په سرپرستی کې تلو ته تیار شو، د افغانستان په امداد کې یو پښتون هم څه کمی کړی نه دی. لیکن د بنو خلک، د ډېره اسماعیل خان ګنډي خاندان، د سودم خانان، د بایېزو خانان، قاضي عطا الله خان، علي اصغر خان، علي ګل خان او میا احمد شاه صاحب د ډېر تعریف وړ دي، لیکن پیرنګیانو دا خبره چېرته خوښوله، د هغوی په زړه دا چېرته ځایېدی شوه چې د افغانستان د امداد دپاره دې د سرحد پښتانه لاړ شي ولې چې په دې طریقه خو زمونږ وروروليي او قوموليي قائمېده او هغوی چېرته دا غوښتل. مونږ له یې اجازه رانه کړه. ما خو ډېردا کوشش وکړو چې د دوی د اجازې نه بغیر مونږ له افغانستان ته تلل په کار دي، مونږ ته د پیرنګیانو د اجازې او د پاسپورټ څه ضرورت نشته، ولې زما دا خبره کمېټۍ ونه منله او ما دا هم کمېټۍ ته وویل چې تر څو امان الله خان په افغانستان کې وي، مونږ له انګرېزان د تلو اجازت افغانستان ته نه راکوي. خو کمېټۍ به ویل چې مونږ خو که بغیر د انګرېزانو د اجازت نه لاړ شو نو بیا به په مونږه دارو او درمل بند کړي. پیرنګیانو خو اول دا اعتراض اوچت کړو، چې تاسو خو د امان الله خان امداد دپاره ځئ. لیکن که هغه هم ستاسو د امداد خواهش وکړي، که چېرې تاسو د هغه اجازت نامه راوړه بیا مونږ تاسوله د تلو اجازه در کوو. زه او میا جعفر شاه د دې کار دپاره مقرر شو چې امان الله خان ته لاړ شو او اجازتنامه ترې راوړو ولې ما کمېټۍ ته وویل چې مونږ خو د قوم او خپلو وروڼو د امداد دپاره ځو، په دې کې د امان الله خان د اجازې څه ضرورت دی او مونږ خود پښتنو د امدا د پاره تلو» . (زما ژوند او جدو جهد، ۳۴۲ مخ).

باچا خان د انګریزانو د بهانو او غازي امان الله خان ته ددوې د انسانی او روغتیایي مرستو د رسولو د مخنیوي په هکله زیاتوي چې:

«مونږ اول د پېښور وکیل تجارت له لاړو چې هغه زمونږ دپاره اجازه را وغواړي، لیکن چې څو ورځې تېرې شوې او هغه اجازه راونه رسېده.نومونږ کندهار ته د تلو اراده وکړه چې د امان الله خان نه اجازتنامه راوړو. په شاهي باغ کې د پښتنو یوه عظیم الشانه جلسه وشوه، ما او جعفر شاه د خپلو تلونه خبر کړل، لیکن دا مې ورته هم ووې چې دا ټولې د پیرنګیانو بانې دي،هغوی پخپل وس زمونږ وفد له د تلو اجازت نه راکوي او دا به تاسو ته ډېر زر معلومه شي، مونږ شپې له نوښار ته لاړو، شپه مو هلته تېره کړه د شپې یوه لویه جلسه وشوه او سبا له مونږ د نوښار د سټېشن نه رېل کې سواره شو. د راولپنډی سټېشن ته ورسېدو، مولانا اسحاق صاحب هزاروي او د ښار ډېر مسلمانان زمونږ د لیدو دپاره سټېشن ته راغلي وو، او څه وخت چې زمونږ ګاډی لاهور ته راورسېدو، نو مولانا ظفر علیخان او د مسلمانانو او هندوانو ډېر لیډران زمونږ لیدو له راغلي وو، مونږ یې د ګاډي نه راکوز کړو او د لاهور ښار ته یې بوتلو او یو لوی جلوس یې اوښکلو حالانکه زه د دې نه مخالف وم. په سبا له په لاهور کې د هندوانو او مسلمانانو یوه لویه جلسه وشوه، چې په هغې کې د حکومت د ملامتیا او مونږ سره د امداد او همدردی تقریرونه وشول. او قرار دادونه پاس شول، بله ورځې مونږ د کراچۍ په میل کې د لاهور نه کوېټې ته روان شو، چې سکهر ته ورسېدو، د سنده حضرت مولانا او بعضې د سنده مسلمانان زمونږ لیدلوله راغلي وو، هغوی سره مو ډېرې خبرې وشوې، دلته زمونږ ګاډی بدل شو او مونږ کوېټې ته روان شو، سحر وختي زمونږ ګاډي سبوې ته ورسېدو، زمونږ ګاډی ولاړ دی او مونږ په دې فکر کې یو چې چای به څنګه وڅکو چې په دې کې زمونږ ډبې ته کپتان صاحبزاده خورشید چې د بلوچستان پولټیکل ایجنت و او بل ورسره د پیویو خان چې پولیس کپتان و ، رانوتل زما په زړه کې څه شک پیدا شو، ګني دوی مونږ پسې راغلي دي، هغوی مونږ سره ګپ شپ شروع کړو او بیا یې مونږ ته ووې چې راځئ دلته مونږ سره په آرام چای وڅکئ، نو بیا به ګاډي کې کېنئ کوېټې ته به لاړ شئ، مونږ اصرار وکړو او ورته مو وویل چې ستاسو مهرباني ده، ګاډی به رانه لاړ شي هغه وې چې دلته ګاډي ډېر ساعت ولاړ وي، نو مونږ هغوی سره روان شو، د کپتان خورشید بنګلي ته لارو چای مو وڅکله، مونږ تادي کوله چې ګاډی را نه لاړ نه شي، مونږ ته معلومه نه وه چې حکومت مونږ مخکې تلو ته نه پرېږدي، ګاډی لاړ او مونږ پاتې شو، زمونږ او د دوی په مینځ کې ډېرې خبرې وشوې،د ډوډۍ وخت راغی، ډوډۍ مو وخوړه، حکومت صاحبزاده صاحب او د پیو خان د دې دپاره راپسې رالیږلي وو، چې مونږ په دې رضا کړي چې په خوښه سره واپس پېښور ته لاړ شو، د هغوی او زمونږ په مینځ کې ډېرې خبرې وشوې، ولې مونږ په واپس تلو رضانه شو او چې مونږ رضانه شو؛ نو مازیګر چې کوم ګاډی راغی په زور یې په هغه ګاډي کې کېنولو، پولیس ته یې په حواله کړو چې

مونږ د بلوچستان د علاقې نه بهر وباسي او چې جیکب آباد ته را ورسېدو نو هلته پولیس مونږ په سټېشن د ګاډي نه کوز کړو هغوی را نه لاړل او مونږ پاتې شـــو، مونږ جېکب آباد ته لاړو او یو وړوکی غوندې ځای مو په کرایه واخیستو او پېښور ته مو اطلاع ورکړه، چې مونږ حکومت کوېټې ته پرې نه ښودو او د سېوی د سټېشن نه یې را واپس کړو او مونږ کندهار ته نه پرېږدي او مونږ اراده کړې ده، چې د حکومت دا ناجایزه حکم ونه منو اوسبا بیا د کندهار په طرف روانېږو. په سبا له مونږ د بلوچستان (Resident) رزدنت له یوتار [ټلګرام] ورکړو، چې مونږ ستا د دې قسم ناجائز حکم منلو ته تیار نه یو او مونږ تا خبروو چې سـبا له به بیا مونږ کوېټې ته روانیږو».(زما ژوند او جدو جهد، ۳۴۳ -۳۴۵ مخونه).

باچا خان د بیطرفی د پالیسی په بهانه د انګریزانو د ټګی او چل سیاست ته د هغوی د یوه افسر د اعتراف یادونه هم کوي او لیکي چې:

«د شپې په ګاډي کې مونږ بیا روان شو او چې سحر بیا زمونږ ګاډی د سېوی سټېشن ته ورسېدو نو څه ګورو چې مسلح سپاهیان سره د یو پیرنګي ولاړ دي ګاډی چې ودرېده هغه پېرنګی زمونږ ډبې له راغی او مونږ یې د ډبې نه کوز کړو دا ځل صـــاحبزاده صـــاحب او د پیو خان د دوی ســـره نه وو ، زمونږ خو دا خیال و، چې جېلخانې ته موبیایي لیکن هغه پېرنګي مونږ په وېټنګ روم کې کېنولو او په وېټنګ روم یې یوه ډېله پیره ودرو له دا ډېریو شـــریف پیرنګی و، ماته یې په خبرو خبرو کې ووې چې زه د دې حکومت په پالیســـی نه پوهېږم یو طرف ته خو وایي چې مونږ غیر جانبدار یو او تاسو ته وایي چې لاړ شـئ، مونږ له دامان الله خان نه اجازتنامه راوړئ نو تاسو به پرېږدو او بل طرف ته ماله حکم را کوي چې پام کوه چې دا سړي درنه مخکې لاړ نه شي، او بیا تاسو د داسې کار نه منع کوي او ســتاســو طبي وفد نه پرېږدي چې په دې کې د خدای د مخلوق د خیر نه بل هېڅ شـــی نشـــته. مازېګر چې بیا هغه رېل ګاډی واپس راغی نو مونږ یې په کې کېنولو او د جېکب آباد په سـټېشـن یې بیا کوز کړو، مونږ ته معلومه شوله چې مونږ حکومت په هېڅ قسم کندهار تللوته نه پرېږدي نو هسې تلل راتلل مومناسب ونه ګڼل او اراده مو وکړه چې دهلي ته به لاړ شـو او د افغانسـتان کونسـل جنرل سـره به ووینو که هغه زمونږ دپاره څه د اجازه نامې انتظام وکړی شـي، دهلي ته روان شـو، دهلي ته ورسـېدو او کونسـل جنرل صـاحب مو ولیدو او خبرې اترې مو وشـوې، مونږ سـره یې ډېره همدردي ظاهره کړه او امان الله خان ته یې تار ورکړو او د تار په ذریعه یې مونږ له اجازتنامه را وغوښته.

په دغه ورځې مونږ ته په دهلي کې معلومه شـوله چې پیرنګیانو د شـوربازار د حضـرت ورور چې په هندوسـتان کې په کاټهیاوار کې اوســـي را غوښـــتي، او د هغه پاوندو پســـې چې د هغه مریدان دي د امان الله خان برخلاف افغانستان ته لیږي، ځکه چې پیرنګیانو ته معلومه شوې وه چې د خلکو څه نه څه همدردي د امان الله خان سره پیدا شوې ده، او هسې نه چې هغه چېرته کامیاب شي. مونږ د کونسل جنرل صاحب نه رخصت واخست او سرحد ته را روان شـو، څه وخت چې مونږ پېښـور ته را ورسـېدو نو مونږ ته معلومه شـوه چې د افغانسـتان وکیل تجارله هم د کندهار نه زمونږ دپاره د امان الله خان پخپل دستخط فرمان رالیږلی شـوی دی. د دې دپاسـه به بیا هم حکومت چل ول کوو او په مونږ به یې وخت هدوه څه وخت چې زما بالکل دایقین راغی چې حکومت په هیڅ طریقه زمونږ وفد له اجازت نه ورکوي، نوما خپلو د جماعت ملګرو ته ووې چې د حکومت دا ټولې انې بانې زمونږ د پاتې کېدو دپاره دي او که چرې تاسو د حکومت اجازت ته ناست یئ نو همدغه شان به ناست پاتې شئ او هېڅ قسم د افغانستان امداد به ونه کړی شئ او بله دا چې ایا افغانستان کې د دوی سفارت نشته؟ نو بیاد پاسپورټ ضرورت څه دی؟ مونږ خو افغانســـتان ته د پیرنګیانو په ذمه وارئ نه ځو، مونږ که افغانســـتان ته ځونو پخپله ذمه واری ځو، نو بیا د پیرنګیانو د راه داری مونږ ته څه حاجت دی؟ لیکن زما د اکثرو ورونړو داخیال و ، زمونږ تلل او راتلل به بند شـــي او زمونږ د دې وفد په لاره کې به د دارو را غوښـتلو په سـلسـله کې مشـکلات پیدا شـي او نه به مونږ د افغانسـتان ورونړو سره مالي امداد وکړی شو. ما ورته ووې چې په دې صورت کې به مونږ دغه شان په انتظار کې پاتې شو، د افغانسـتان به هډو د هېڅ قسـم امداد ونه کړی شـو. او امان الله خان چې تر کومې پورې په افغانسـتان کې وي نو دوی مونږ له اجازه نه راکوي او چې هغه د افغانستان نه لاړ نو بیا به مونږ له اجازه راکړي.

ما او زما یو څو ملګرو دا اراده وکړه چې مونږ بغیرد پیرنګیانو د اجازت نه د افغانســـتان د امداد دپاره روانېږو او په دې غرض مو په پېښور کې یوه جلسه وکړه او قوم ته مو دا حقیقت ښکاره کړو، چې پیرنګیان مونږ له راهداري نه راکوي، او مونږ د دوی راه داري ضروري هم نه ګڼو، زمونږ افغانستان ورور دی او مونږ خپلو ورونړو له پخپله ذمه واری باندې ځو، چې څوک تلل غواړي او تلو ته تیار وي چې فورة دې مونږ له د راهداری له پاره درخواست راکړي او خپل تصویرونه دې ورسره راولیږي. زه د حکومت په دې خیال پوه شوم لیکن د جماعت اکثرو خلکو را ته ووې چې ستا هسې د دې حکومت نه نفرت دی او د دوی څېره درته د چل او دروغ ښکاري. زه چپ شوم او د

راهدارۍ نه بغیرد تلو خیال مې پرېښوده او د راهدارۍ دپاره مو تصویرونه او درخواستونه ورکړل». (زما ژوند او جدو جهد، ۳۴۵-۳۴۶ مخونه)

د جنرال نادر خان او بیا وروسته نادرشاه په هکله د باچا خان د خصوصي ملاقات او د هغه د ټګیو برګیو نه د پردې پورته کول هم دا افغانستان د معاصر تاریخ د مینه والو د پاره ډیر اهمیت لرې . باچا خان پدې هکله لیکي چې :

«د ډېرو ورځونه په دې ملک کې دا ګونګوسی و، چې نادرخان د خپلو ورونو سره د فرانس نه را روان شوی دی، بله ورځې راته معلومه شوه چې نادرخان سره د خپلو ورونو پېښور ته را رسېدلی دی او دوکیل تجار په کور کې دی. زه او ډاکټر صاحب یې هم د لیدو دپاره لاړو، نادرخان او هاشم خان ماد اول نه پېژندل په ښه شان سره مو ملاقات وکړو، ډېرو خلکو پرې زور ولګولو چې قندهار ته لاړ شه او امان الله خان ورپسې ډېر استازي را ولېږل لیکن نادرخان د قندهار د تلو دپاره تیار نه شو.

یوه ورځې زه او نادر خان یوازې یوه کمره کې ناست وو، د افغانستان په مستقبل مو خبرې کولې چې ده ماته ووې زه چې هر څه کوم نو د امان الله خان د پاره یې کوم ماورته ووې چې خلک وایي چې د حبیب الله خان هغه زوی چې ستا خوریی دی تاسو د هغه په حکومت باندې د کېنولو دپاره کوشش کوئ، ده راته ووې چې ته به هم ژوندی یې او زه به هم ژوندی یم، که چېرې ما هغه بادشاه کړو یا پخپله بادشاه شوم، نو ته راشه او مخ را له تور کړه او راته ووایه چې نادره خپله وعده دې پوره نه کړه، څه ورځې پس هاشم خان جلال اباد ته او نادرخان او شاه ولي خان خاځیو ته روان شول، زه یې په دې خبره مجبور کړم او وعده یې رانه واخستله چې سبا به مونږ ټل کې یو. په سبا له هلته راشه او ماضرور ووینه، زه سباله ټل ته لاړم لیکن نادر خان په مخه تلی و اوټل کې ایسار شوی نه و، د را روانېدو په وخت کې حکیم [ایم ای حکیم د نادر خان ســره د انګریزانو رابط] مې په موټر کې ولیدو چې د نادرخان د لیدو دپاره خاځیو ته روان و،هغه له مې یو خط ورکړو او په هغې کې مې نادرخان ته ولیکل چې اوله وعده خو دې پوره نه کړی شوه، نو چې د بلې وعدې به دې څه حال وي؟ .

بغیر زمانه د ټولو خلکو دا خیال و، چې پیرنګیان به د افغانستان د تلو او امداد دپاره مونږ له اجازت راکړي، لیکن زما دا خیال نه و، ولې چې دوی د امان الله خان غوندې د پښتنو خیرخواه بادشاه په افغانستان کې نه غوښتو او زمونږ خوش اعتقاده ورونه په دې امید کې پراته وو ، چې نن دی که سبا دی اجازت به راشي د فصل وخت و، مونږ د افغانستان دپاره چنده جمع کولو په خیال د باېزو په دوره وو خلکو را سره ډېر په اخلاص او خوشحالۍ د ټول زکواۀ د راکولو وعدې وکړې، پښتانه د افغانستان د ورونو هر قسم امداد کولوته تیار وو».(زما ژوند او جدو جهد، ۳۴۸-۳۴۹ مخونه).

باچا خان بیا د غازی امان الله خان سره د خپل وروستني ملاقات یادونه داسې کوي:

« زه او خوشحال خان د باریکاو د سخاکوټ په لاره مردان ته را روان شو، چې مردان ته را ورسېدو نو خبر شو چې امان الله خان د جنګ خیال پرېښودی دی او کوېټې ته راغلی دی. د دې خبر په اورېدو په ما ډېر غم او خفګان راغی. خوشحال خان کلي ته رخصت شو، او زه د قاضي عطاالله خان ځای ته لاړم او په یو کټ کې ویروېر پرېوتم څو ورځې پس څه وخت چې امان الله خان بمبۍ ته ورسېد و زه ډاکټر صاحب او نورو دوستانو مجبور کړم چې بمبۍ ته لاړ شه امان الله خان ووینه او د افغانستان متعلق مشوره ورسره وکړه او دا خبره معلومه کړه چې که مونږ د افغانستان سره د څه قسم امداد کول غواړو نو د چا سره وکړو او دا هم معلوم کړه چې د نادر خان او د هغوی د ورونو متعلق د هغه څه خیال دی؟. زه بمبۍ ته لاړم عبد الهادي خان داوي هم هغه سره و، او د هغه په ذریعه مې د هغه سره ملاقات وشو، خبرې مو وشوې .

ما افغانستان ته د واپس د تلو خبره وکړه، لیکن هغه د افغانستان نه مایوسه شوی و، او د افغانستان خیال یې پرېښی و، د پښتنو نه ډېر مونږ معلومېده زما چې ده سره ملاقات وشو،نوما سره یې په پښتو کې خبرې وکړې، د ګفتګو په دوران کې د نادرخان دوی ذکر هم راغی او ما ورته دا ووېل چې مونږ سره چې د افغانستان دپاره کوم حساب جمع دی هغه چاله ورکړو؟نو په جواب کې ده راته ووې چې تاســو یې نادرخان ته ورکړئ او د نادرخان امداد وکړئ ملاقات ختم شو، په ډېر خفګان سره مونږ د یوبل نه جدا شو په هغه هوټل کې هغه سره نور هم ډېر سرداران وو. هغوی سره مې هم لیدل کتل وشو او د شېې عبدالهادي خان [داوي] د بمبۍ د کونسل په کور کې زه مېلمه کړم او د ډوډۍ په وخت کې مې نورو ډېرو سردارانو سره خبرې اترې وشوې. د دې خلکو دا خیال و، چې امان الله خان به ضرور واپس افغانستان ته راځي ځکه چې په موجوده جنګ کې کوم کوم جرنیلان د بچه سقه د لرې کولو کوششونه

کوي، هغوی په کور کي بې اتفاقه دي او په يو او بل اتفاق کولی نه شي او د ټولو اتفاق په امان الله خان راتلی شي، دغه جرنيلان يو نادرخان و، چي د ځاځيو په مرســته يي کابل اخيســتو او بل غلام نبي خان و، چي د ترکســتان د طرف نه په کابل حملي کولو دپاره را روان و ، زه د بمبی نه واپس راغلم دا ټولي خبري مي انجمن هلال احمر ته ورســولي او د امان الله خان خيال او رايي او د نادرخان متعلق خبره مي هم هغوی ته ظاهره کړه، او دا تجويز مي پيش کړو چي دا څومره روپۍ هلال احمر سره جمع دي او کوم سامان چي د طبي وفد دپاره مونږ ته خلکو راکړی دی دا ټول نادرخان له لېږل په کار دي، ليکن په دې کي بعضي وکيلانو چي د هغوی سرغنه ابراهيم خان د چيني و مخالفت وکړو. زما په خيال د هغوی د خپلو چندو واپس اخســتو دپاره دا بهانه وه اخر فيصــله په دې وشــوه، چي څوک خپلي روپۍ نادرخان ته لېږل نه غواړي نو هغوی ته دا حق حاصـــل دی چي خپلي روپۍ واپس واخلي، حالانکه د هلال احمرد قانون نه دا خبره خلاف وه، او تقريبا اکثرو وکيلانو چي مونږ له څه نه څه چنده راکړې وه، واپس يي واخيسته بيا هم مونږ نادرخان له پنځوس زره نغدې روپۍ او هغه ټول سامان چي مونږ له خلکو را کړی و ولېږه او په علاقه کي مو د چندي دپاره انتظام هم وکړو» . (زما ژوند او جدو جهد، ۳۵۰- ۳۴۹مخونه).

باچا خان بيا د نادرخان په هکله ليکي چي:

«کابل د ۱۹۲۹ع کال په اکتوبر کي فتح شــو او نادرخان د خپلي بادشـــاهی اعلان وکړو، په دې خبره باندي مونږ ډيرحيران شو، ولي چي داسي کار يي وکړو، چي زمونږ په خواب او خيال کي نه و، ځکه چي هغه خو مونږ سره وعده کړې وه چي زه به نه باچا کيږم.

مونږ خو پرېږده چي خپلو خلکو ســره يي کومي وعدي کړې وې هغه يي هم ماتي کړې. په دغو ورځو کي عبدالهادي خان چي کابل ته روان و، ومي ليدو زما په ليدو ســره يي وخندل او ويې ويل چي کم بخت په يوه وعده هم ټينګ نه شــو، که بادشـاهي يي خوښــه وې نو کم از کم (Constitutional Monaechy) کانستي ټيوشنل مانر کي» اعلان به يي کړی وی. د نادر خان بې وفايي زمونږ په خلکو ډېر خراب اثر کړی و، ليکن مونږ څه کولی شـو. مونږ دا خبره خدای ته پرېښـوده چي خدای دې سـزا ورکړي، چي بيا څوک قوم سـره داسـي کيسـه نه کوي». (عبدالغفار خان، زما ژوند او جدو جهد، ۳۵۳-۳۵۴ مخونه).

سرچينه

عبدالغفار خان "باچا خان"، زما ژوند او جدوجهد، ۲۰۰۸ ميلادی کال، د افغانســتان د کلتوری ودې ټولنه، جرمنی.
د دانش خپرندويې ټولني تخنيکي څانګه، پېښور.

پای